

Zpráva o stavu státního zastupitelství a soudnictví

ČERVENEC — PROSINEC 2022

Ve zkratce

Důležitým tématem monitorovacího období byl návrh novely zákona o státním zastupitelství, který přinesl značné zklamání. Kromě původní snahy zachovat současný a dlouhodobě kritizovaný model jmenování a odvolávání nejvyššího státního zástupce návrh obsahuje několik dalších problematických bodů rozebranych níže. Celkově návrh kulhá z hlediska pojistek proti politickému ovlivňování soustavy státního zastupitelství v konkrétních věcech, které jsou v demokratickém právním státě – na rozdíl od nastavování obecné trestní politiky státu – nepřijatelné.

V průběhu monitorovacího období se ministr spravedlnosti opakovaně pohyboval na hraně svých kompetencí ve vztahu k justici. Svým jednáním aktivně vysílal ústavně nežádoucí mocenské signály dovnitř justice a obdobně postupoval i prezident republiky (k jeho roli viz Zpráva o stavu ústavního systému).

Státní zastupitelství a soudnictví jinak dlouhodobě trápí nedostatečná a vleková se elektronizace. V současné ekonomické situaci navíc vystupuje do popředí nedůstojné platové ohodnocení justičního personálu, které ohrožuje řádný výkon soudnictví. Nežádoucí trendy lze rovněž sledovat v debatách o procesu výběru soudců; návrh zamezující přihlášky do více výběrových řízení je třeba v souladu s vyjádřením generálního sekretáře Ústavního soudu odmítnout.

vytvoreno expertní skupinou na základě podnětů osob působících v advokacii, státním zastupitelství a soudnictví

Pozitivní trendy

- Rozsudek NSS ze dne 12. 10. 2022, v němž soud konstatoval, že nejvyšším státním zástupcem může být jmenován pouze státní zástupce a že jeho jmenování či odvolání vládou je soudně přezkoumatelné.
- Výběr zhotovitele zakázky na vývoj a implementaci eSIR a společných částí dlouho odkládaného projektu eJustice.

Negativní trendy

- Nevěnování dostatku pozornosti ze strany Ministerstva spravedlnosti na řízení znalecké činnosti a neregulování na podněty soudců k výkonu činnosti znalců v konkrétních věcech.
- Desetiletí trvající debaty o rekodifikaci procesního práva nesměřující ke zdárnému konci a nejasnost, zda je ze strany ministra spravedlnosti vůbec politická vůle je prosadit.
- Miloš Zeman a jeho výroky o možném jmenování předsedy Ústavního soudu před koncem funkčního období Pavla Rychetského v rozporu s principem vlády ohrožoval stabilizaci ústavního systému (viz Zpráva o stavu ústavního systému).

Návrh novely zákona o státním zastupitelství se z oprávněných důvodů stal terčem kritiky

Na podzim předložený návrh novely zákona o státním zastupitelství počítal se zachováním modelu, v němž lze nejvyššího státního zástupce odvolat vládou bez udání důvodů. Po kritice ze strany širší i odborné veřejnosti se ministr spravedlnosti rozhodl návrh stáhnout a upravit. Krom otázky výběru a odvolávání nejvyššího státního zástupce však návrh obsahuje i další problematické body. Zatímco pro jmenování vrchním či krajským státním zástupcem (a dokonce i náměstkem nejvyššího státního zástupce) je stanovena podmínka minimální praxe uvnitř státního zastupitelství, tak pro jmenování nejvyššího státního zá-

stupce lze započítat praxi z jiných právních odvětví, vč. advokacie. Nebude snadné zabránit pokusům o ovládnutí státního zastupitelství „shora“ (např. dosazením politicky spřáteleného advokáta) a jeho „zabetonováním“ v soustavě (bude-li odvolání složitější). Problematická je rovněž možnost opakování mandátu vedoucích státních zástupců, a to ze stejných důvodů jako protiústavní model opětovného jmenování předsedů soudů; zvláště s vědomím toho, že vliv vedoucího státního zástupce na rozhodování jím vedeného státního zastupitelství může být na rozdíl od předsedů soudů zcela bezprostřední.

Navrhované změny systému výběru soudců jsou pro justici jako celek nežádoucí

Ministerstvo spravedlnosti ve spolupráci s předsedy soudů navrhlo změnu prováděcí vyhlášky k výběru soudců, která by znemožnila přihlašovat se do více výběrových řízení na pozice soudce (organizovaných decentralizovaně na úrovni obvodů krajských soudů). Nutila by tak uchazeče nesmyslně taktizovat a celkově by vedla k menší soutěži, a tudíž i horší kvalitě budoucích soudců. Návrh by tolik „zjednodušil život“ předsedům krajských soudů, aniž by přitom ohrozil jejich významný vliv na výběrový proces vyšší centralizací. Pro justici jako celek by však lepším

řešením bylo organizovat centrální výběrová řízení s regionálním ústním pohovorem. V připomínkovém řízení se vůči návrhu vymezil generální sekretář Ústavního soudu, který [nastínil](#) řadu problematických důsledků návrhu, a svůj nesouhlas indikovali i soudci Nejvyššího správního soudu. Spolu s nízkými platy asistentů soudců a zavedení institutu justičního kandidáta to představuje další překážku k tomu, aby v justici zůstávali a soudci se stávali ti nejlepší z nejlepších.

Pavel Blažek a Miloš Zeman se pohybují na hraně svých kompetencí ve vztahu k justici

Ministr spravedlnosti Pavel Blažek se pohybuje na hraně svých kompetencí ve vztahu k justici a odcházející prezident republiky Miloš Zeman jej následoval. Vzhledem k dění v Polsku a Maďarsku třeba takové kroky důsledně sledovat; mj. proto, že svým jednáním aktivně vysílají ústavně nežádoucí mocenské signály dovnitř justice. Ministr odmítl jmenovat Aleše Novotného místopředsedou Krajského soudu v Brně (na návrh předsedy soudu), a to z důvodu jeho dřívější rozhodovací činnosti (o později doplněných důvodech [přiznal](#), že se o nich dozvěděl až posléze). Prezident republiky následně odmítl jmenovat dva vládou navržené kandidáty na soudce, a to z důvodu jejich

dřívější rozhodovací činnosti ve státním zastupitelství. Obdobně problematické je podání kárné žaloby ministrem na soudce Městského soudu v Brně Aleše Dufka za postup ve věci, v nichž má přiznané osobní vazby na obviněné. Znepokojující byly rovněž snahy ministra ovlivnit činnost Vrchního státního zastupitelství v Olomouci skrze kladení podmínek pro jmenování navrženého kandidáta, jakož i veřejné informování o závěrech zpochybňované „ústně předané analýzy“ o jeho činnosti, která však nebyla zveřejněna. Oznámení odcházejícího prezidenta republiky o tom, že může jmenovat předsedu Ústavního soudu „do zásoby“ se věnuje zpráva ke stavu ústavního systému.

Elektronizace justice se stále vleče

Nejvyšší kontrolní úřad ve svých kontrolních závěrech [konstatoval](#), že mezi lety 2016 až 2021 došlo pouze k minimálnímu posun v elektronizaci justice. V roce 2022 však byl konečně vybrán zhotovitel [zakázky](#) na vývoj a implementaci eSIR a společných částí dlouho odkládaného projektu eJustice; tento vývoj bude důležité dále sledovat. Zevnitř justice se totiž stále množí stížnosti na fungování

dosavadních informačních systémů. V roce 2022 došlo k závažným poruchám tzv. dokumentového centra, což způsobilo významné časové prodlevy při zveřejňování dokumentů ve veřejných rejstřících či nutnost odročování jednání (pro potíže s odesíláním a doručováním). Problémy se opakují a ministerstvu se přitom nedaří zajistit nápravu.

Nízké platy justičního personálu ohrožují fungování soudů a státních zastupitelství

Nízké platy justičního personálu představují vážný problém, který ohrožuje fungování soudů a státních zastupitelství. Platy pomocného i odborného personálu nejsou konkurenceschopné nejen se soukromou sférou, ale i se zbytkem veřejné sféry. Zvláště v kontextu současné inflace je situace jen obtížně udržitelná a jde buď silně na úkor zaměstnanců, nebo se podepisuje na kvalitě jejich podpory soudcům a státním zástupcům. Odhadované prostředky

na dorovnání jejich platů na průměr ve veřejné sféře přitom nejsou v kontextu výdajů státních rozpočtů horentní. Podle vrcholných představitelů soudů přitom kvůli podhodnocení personálu hrozí [kolaps](#) justice. Příslib ministra financí na dorovnání prostředků v horizontu následujících 3 let je proto v současné situaci nedostatečný; k navýšení by mělo dojít rychleji.

Doporučení expertní skupiny pro další období

1. Návrh zákona o státním zastupitelství by měl reagovat na výše nastíněné připomínky.
2. Mělo by dojít k rychlejšímu dorovnání platů pomocného a odborného personálu v justici na průměrnou úroveň ve veřejné sféře.
3. Je třeba sledovat:
 - a) navrhované změny ve výběrových řízeních na soudce,
 - b) výběrové řízení na předsedu Krajského soudu v Praze,
 - c) další vývoj elektronizace justice (a projekt eJUSTICE).